

اشاره

آمار کتاب‌های منتشر شده در زمینه‌ی تئاتر کودک و نوجوان، در اواخر فهرست کتاب‌های کودک و نوجوان قرار دارد. بحث درباره‌ی دلایل این امر، هدف این نوشتار نیست، این نوشتار می‌کوشد تازه‌ترین آثار منتشر شده در این عرصه را به خوانندگان علاقه‌مند معرفی کند.

دریچه‌ای به تئاتر کودک در ایران

(مجموعه مقالات در زمینه‌ی تئاتر کودکان و نوجوانان)

* نویسنده: داوود کیانیان

* ناشر: نمایش

* سال نشر: چاپ اول ۱۳۸۷

* شمارگان: ۲۰۰۰

* قیمت: ۴۰۰۰ تومان

این کتاب مهم‌ترین اثری است که در سال جاری در زمینه‌ی تئاتر کودک و نوجوان منتشر شده است. چرا که چشم‌اندازی از دیدگاه‌ها و تجربیات مردی را ارائه می‌دهد که بی‌تردید، جدی‌تری پژوهشگر این عرصه است و در چند دهه‌ی اخیر بی‌وقفه به این امر پرداخته است. داوود کیانیان خود در مقدمه‌ی کتاب آورده است: «مجموعه‌ای را که ملاحظه می‌کنید، به یقین خالی از نقص نیست و برخورد کارشناسانه‌ی اهلش می‌تواند در رفع نواقص آن بسیار کارساز باشد.

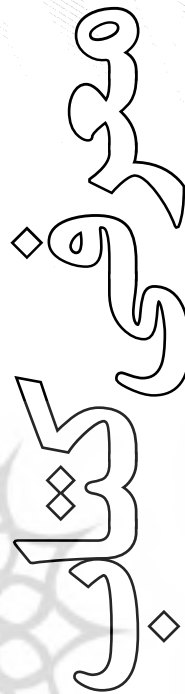
یکی از آن بسیار این است که چون نگارش مقاله‌ها در زمان‌های متفاوت صورت گرفته است (۱۳۸۱-۱۳۶۶)، کتاب از یک دستی برخوردار نیست و گاه مطالب تکرار شده‌اند. برای دوری از تکرار و دست‌یابی به هماهنگی و انسجام، از رعایت توالی تاریخ تحریر صرف‌نظر شد، موارد تکراری و مشابه حذف شدند و مطالب به گونه‌ای جابه‌جا و حتی اصلاح شدند که دارای سیر منطقی باشند. با وجود این‌ها، کتاب خالی از عیب و ایراد نیست که در درجه‌ی نخست از عدم بضاعت نویسنده حکایت دارد و در درجه‌ی بعد، از بستر خالی که در این زمینه وجود دارد.

حدود هشت دهه از حضور و پای‌گیری تئاتر کودک به شکل فعلی می‌گذرد، ولی منابعی که در امور نظری و عملی آن عرضه شده‌اند، از تعداد انگشتان دو دست یک کودک تجاوز نمی‌کند!

به هر صورت مجموعه‌ی حاضر به همین منظور، دوباره و یک‌جا به‌دست چاپ سپرده شده است. گو این که تحریر مقاله‌ها در طول دو دهه صورت گرفته، اما به‌نظر می‌رسد تاریخ مصرفش هنوز (متأسفانه!) به‌سر نیامده است. نویسندگان امیدوار است، گردآوری این مطالب در یک‌جا، علاقه‌مندان به این زمینه را مفید افتد.»

کتاب دریچه‌ای به تئاتر کودک در ایران ترکیبی از گفت‌وگوها، مقالات و یادداشت‌های استاد کیانیان را یک‌جا عرضه می‌کند.

استاد در آغاز کتاب از پیشینه‌ی تئاتر کودک و نوجوان در ایران سخن می‌گوید و نقش کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان را از همه مهم‌تر تلقی می‌کند: «قدمت تئاتر کودک و نوجوان به ۷۰ یا ۸۰ سال پیش برمی‌گردد. در آن سال‌ها، مدارس ایران تئاتر را به‌عنوان یک موضوع دیگر، کرده بودند، در کنار موضوع‌های دیگر، تئاتر کودک و نوجوان را هم وارد کشور کردند. پس از آن در مدرسه‌های جدید که به جای مکتب‌خانه‌های سابق تأسیس شدند فعالیت‌هایی در این زمینه انجام گرفت. در دهه‌ی چهل، با تأسیس کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، این فعالیت فرهنگی هنری سازمان یافته‌تر شد. به موازات این مراکز، فعالیت‌هایی هم در آموزش و پرورش، سازمان شیر

بلقیس فاضلی

و خورشید سابق و کاخ‌های جوانان انجام می‌گرفت. اما همان‌طور که می‌دانید، سیاست‌فعالیت‌های این مراکز به‌طور عمده‌فرمایشی بود.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، تئاتر کودک و نوجوان رشد چشم‌گیری پیدا کرد و آموزش و پرورش، جمعیت هلال احمر، حوزه‌ی هنری و مرکز هنرهای نمایشی فعالیت‌های شایان توجهی کردند. حوزه‌ی هنری و مرکز هنرهای نمایشی هم نمایش‌نامه‌هایی به چاپ رساندند. اما اگر بخواهیم مرکزی را که در این رابطه به‌طور مستمر و پی‌گیر فعالیت کرده است، معرفی کنیم، باید به کانون اشاره کنیم. کانون در دو دهه‌ی بعد از انقلاب، به‌خصوص سال‌های اخیر، هر سال شش هفت تولید داشته است. در کنار آن نیز، با راه‌اندازی تئاتر سیار (تریلی نمایشی) تئاتر را به روستاها و مناطق محروم برده است.»

کیانیان در جای‌جای نوشته‌های خود بر معضل بی‌توجهی به تئاتر کودک و نوجوان اشاره می‌کند. از جمله در جایی، یکی از مهم‌ترین سرچشمه‌های این بی‌توجهی را عدم شناخت کودک و نوجوان، کار برای آن‌ها، و ارتباط با آن‌ها می‌داند و بیان می‌کند: «ما امروز با جریانی مواجه هستیم که افراد حرفه‌ای را به سمت کارهای بزرگسال هدایت می‌کند و افراد کم‌بضاعت را برای تئاتر کودک و نوجوان باقی می‌گذارد. صاحبان این تفکر می‌گویند: این‌ها بچه هستند و چیزی نمی‌فهمند! به همین دلیل تئاتر کودک بی‌سرپرست مانده است. اما کسی که به طرف تئاتر کودک و نوجوان می‌آید، باید تئاتر را به‌طور اعم و تئاتر کودک را به‌طور اخص بشناسد! اما وقتی ما به کودک اصالت نمی‌دهیم، این شناخت هم حاصل نمی‌شود.»

و در جایی دیگر اظهار می‌کند: «یک نظریه‌ی غلط در آموزش و پرورش وجود

دارد که به تخصص در تئاتر کودک و نوجوان اهمیت نمی‌دهد. یعنی می‌گویند که مثلاً مربی پرورشی صدکار بکند و یکی از آن‌ها هم تئاتر باشد. این مربی اگر به‌فرض هم به تئاتر بپردازد، ناموفق خواهد بود؛ چون آموزش لازم را ندیده است. من می‌گویم انسان‌ها دو دسته‌اند: با روی صحنه هستند یا روبه‌روی صحنه. کسی که خارج از این دو دسته باشند، به او ظلم شده است. نمایش که از بچگی آغاز می‌شود و خلاقیت‌ها را در انسان‌ها باور می‌کند، در صورت هدایت صحیح، محمل رشد در تمام زمینه‌های مذهبی، علمی، هنری می‌شود.»

کیانیان در جایی دیگر، به موضوع برپایی جشنواره‌های تئاتر می‌پردازد. برپایی جشنواره‌ها، تا چه حد در رشد و پویایی تئاتر به‌طور اعم و تئاتر کودکان و نوجوانان به‌طور اخص مؤثر است؟ وی در این زمینه باور دارد: «از آن‌جا که تئاتر بخشی از مقوله‌ی هنر است و هنر دارای خصلت کیفی، پرداختن به تئاتر اگر با عنایت به این امر صورت نگیرد، نه تنها مفید نخواهد بود، بلکه صدمات جبران‌ناپذیری را نیز به همراه می‌آورد. وقتی کفهی کمیت در یک کار هنری بچربد، یعنی از کیفیت آن همان مقدار کاسته شده است و اگر این روند ادامه یابد، خطر تهی شدن آن کار هنری از مغز تهدیدش می‌کند.» بدیهی است که توجه به کیفیت به لحاظ علمی به این معنا نیست که باید به کمیت‌ها بی‌توجه بود. چون کیفیت‌ها در آفرینش همیشه در کمیت‌ها انعکاس می‌یابند و لاغیر. شاید بتوان گفت که کیفیت و کمیت دو کفهی یک ترازو هستند و مطلوب ما برابری آن‌دوست. آن‌کس که به دلیل عشق به یک طرف، از طرف دیگر این سکه دور و غافل می‌ماند، از هدف خود دور می‌افتد؛ چون بخشی از ذات آفرینش را نادیده‌انگاشته است.

در بخش اول کتاب، کیانیان ضمن

اشاره‌ای به گذشته‌ی تئاتر کودک و نوجوان و بعضی از علل عدم رشد آن، به مشکلات زیرساختی تئاتر کودک و نوجوان و نقش جشنواره‌ها در این زمینه می‌پردازد. در این بخش، نخست در نوشتاری با عنوان «تئاتر مذکر!» معضل تئاتر در مدارس دخترانه را شرح می‌دهد.

در بخش بعدی کتاب، استاد به ضرورت پرداختن به تئاتر دانش‌آموزی می‌پردازد و ضمن طرح این پرسش که «چرا می‌خواهید نمایش بدهید؟» شیوه‌ی مناسب اجرای نمایش کودکان و نوجوانان را ارائه می‌دهد. وی تشکیل گروه نمایشی را اولین و مهم‌ترین قدم می‌داند و در ادامه، روش‌های رسیدن به نمایش‌رابر می‌شمارد. هم‌چنین در مقاله‌ای مستقل، به ضرورت یا عدم ضرورت استفاده از گریم، دکور، لباس و موسیقی در تئاتر دانش‌آموزی پرداخته است.

در بخش سوم کتاب با عنوان «ادبیات نمایشی کودکان و نوجوانان»، پیشینه‌ی نمایش‌نامه‌نویسی تئاتر کودکان و نوجوانان و کندوکاوی در مسائل ادبیات نمایشی برای کودکان و نوجوانان آمده و به کمبود نمایش‌نامه و نقش روان‌شناسی در متون نمایشی کودک و نوجوان اشاره شده است.

در بخش چهارم، به تئاتر کودک به‌عنوان یک تئاتر ضرورت توجه شده و اهمیت شیوه‌ی فطری اجرا در تئاتر کودکان و نوجوانان و نیز کاربردهای نمایش کودکان و نوجوانان به تفصیل آمده است.

بخش پنجم کتاب نیز ضمن تشریح فعالیت منحصر به‌فرد تئاتر سیار کانون پرورش فکری، به ذکر یک خاطره از اردوگاه‌های آوارگان افغانی پرداخته شده است.

در پایان کتاب نیز فهرستی از آثار نویسنده در زمینه‌ی تئاتر کودکان و نوجوانان آمده است.